

Liikematkustuksen muuttuminen Covid-19 pandemian jälkeen

Julia Vuorela

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Matkailun liikkeenjohto

Amk-opinnäytetyö

2023

Tiivistelmä

Tekijä(t) Julia Vuorela
Tutkinto Restonomi
Raportin/Opinnäytetyön nimi Liikematkustuksen muuttuminen Covid-19 pandemian jälkeen
Sivu- ja liitesivumäärä 32 + 2
<p>Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää liikematkustamisen palautumista Covid-19 pandemian jälkeen. Tutkimuksella haluttiin selvittää, kuinka liikematkustaminen on muuttunut pandemian edeltävästä ajasta pandemian jälkeiselle ajalle. Lisäksi tavoitteena on selvittää liikematkustamisen vastuullisuutta. Opinnäytetyön aihe on rajattu koskemaan yrityksiä, jotka tekevät Suomessa/Suomesta liikematkoja.</p> <p>Opinnäytetyön tietoperustassa käsitellään liikematkustamista ja Covid-19 pandemian vaikutuksia liikematkustamiseen. Tietoperustassa käsitellään myös liikematkustamisen historiaa, liikematkustamisen kehittymistä aina Covid-19 pandemian jälkeiselle ajalle sekä liikematkustamisen vastuullisuutta.</p> <p>Liikematkustaminen tarkoittaa yksinkertaisuudessaan työn perässä matkustamista. Liikematkustamista voi olla esimerkiksi kokous- ja konferenssimatkat, asiakastapaamiset ja messu- ja näyttelymatkat. Liikematkojen vastakohtaksi rinnastetaan yleensä vapaa-ajan matkat.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin hyödyntämällä kvalitatiivista tutkimusmenetelmää syksyllä 2023. Tutkimuksen aineistonkeruuta varten haastateltiin 8 eri henkilöä erilaisista yrityksistä ympäri Suomen käyttämällä puolistrukturoitua teemahaastattelua.</p> <p>Tutkimuksen tuloksista selviää, että Covid-19 pandemia muutti liikematkustamista paljon. Pandemia pysäytti matkustamisen, jolloin myös liikematkustaminen loppui lähes kokonaan. Yritykset joutuivat kehittämään uusia tapoja hoitaa liikematkoja, joista suosituimmaksi tulivat etäpalaverit. Kaikki liikematkat eivät ole vielä palautuneet samalle tasolle, kuin ennen Covid-19 pandemiaa.</p> <p>Liikematkat eivät ole enää välttämättömiä yrityksen liiketoiminnan kannalta. Liikematkoja pystytään korvaamaan kustannustehokkaammin etänä, sillä se säästää sekä yrityksen rahaa että työntekijöiden aikaa.</p>
Asiasanat Liikematka, liikematkustaja, pandemia, palautuminen, vastuullisuus

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Liikematkustus.....	2
2.1	Liikematkustuksen määritelmä	3
2.2	Liikematkustuksen erityispiirteet.....	4
2.3	Liikematkustus tänä päivänä	8
2.4	Vastuullinen liikematkustus	9
3	Covid-19 pandemia ja liikematkustus	11
3.1	Liikematkustus ennen Covid-19 pandemiaa	11
3.2	Liikematkustus Covid-19 pandemian aikana.....	11
3.3	Liikematkustus Covid-19 pandemian jälkeen.....	12
4	Tutkimuksen toteutus	14
4.1	Laadullinen tutkimusmenetelmä	14
4.2	Aineiston hankinta	15
4.3	Aineiston analysointi	16
5	Tutkimuksen tulokset	18
5.1	Haastateltavien taustatiedot	18
5.2	Yritysten liikematkat ennen Covid-19 pandemiaa.....	19
5.3	Yritysten liikematkat Covid-19 pandemian aikana	20
5.4	Yritysten liikematkat Covid-19 pandemian jälkeen	21
5.5	Vastuullisuus yrityksiä liikematkoissa.....	22
6	Johtopäätökset ja pohdinta	24
6.1	Johtopäätökset.....	24
6.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	25
6.3	Kehittämisen- ja jatkotutkimusehdotukset.....	25
6.4	Oma oppiminen.....	26
	Lähteet	28
	Liitteet.....	33
	Liite 1. Haastattelukutsu.....	33
	Liite 2. Haastattelurunko	34

1 Johdanto

Matkustaminen vaikuttaa ympärillämme kaikkeen ja kaikkiin. Matkailuala luo uusia yrityksiä, työpaikkoja ja vaikuttaa monen valtion bruttokansantuotteeseen merkittävästi. (Bogwasi s.a.) Suomessa matkailu on ainoa vientiala, joka maksaa Suomeen myös arvonlisäveron. (MaRa Ry s.a.) Matkailu ei ole pelkästään lomamatkoja ja vapaa-ajalla matkustamista, vaan matkailun käsite on paljon laajempi. Matkustukseen kuuluu lisäksi esimerkiksi liikematkustamista. Yksinkertaisuudessaan liikematkustaminen tarkoittaa työntekoon liittyvää matkustamista. (Verhelä 2000, 10.) Liikematkustaminen on aina ollut olennainen osa yritysmaailmaa. Liikematkustaminen tarjoaa mahdollisuuksia tavata asiakkaita ja kollegoja kasvokkain, osallistua esimerkiksi konferensseihin ja verkostoitumistapahtumiin sekä tutustua uusiin markkinoihin maailmalla. (Cvent 2023.)

Covid-19 pandemia vaikutti paljon matkustamiseen. Pandemia aiheutti monia rajoituksia ja usea maa sulki rajansa ulkopuolisilta matkustajilta. Matkustaminen, ja etenkin liikematkustus, ei ole palautunut yhtä nopeasti entiselleen, eli aikaan ennen Covid-19 pandemiaa.

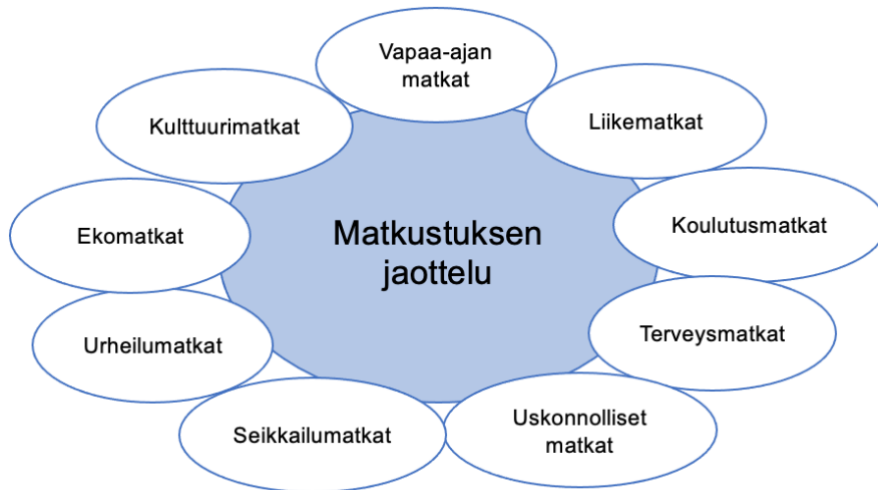
Opinnäytetyön tietoperusta koostuu liikematkustamisen historiasta sekä liikematkustamisen määritelmästä ja erityispiirteistä. Lisäksi tietoperustassa käsitellään, kuinka liikematkustaminen on muuttunut pandemiaa edeltävältä ajalta aina pandemian jälkeiselle ajalla ja kuinka vastuullisuus vaikuttaa liikematkustamiseen.

Opinnäytetyön empiirinen osa koostuu tutkimuksen toteutuksesta ja tuloksista. Covid-19 pandemian seurauksena matkustaminen loppui maailmalla ja tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, kuinka liikematkustaminen on palautunut pandemian seurauksena. Tutkimuksen pääongelmana on miten Covid-19 pandemia muutti liikematkustamista. Alaongelmina on tutkia liikematkustamisen vastuullisuutta ja onko liikematkustaminen enää välttämätöntä Covid-19 pandemian jälkeen.

Kiinnostuin tästä aiheesta, koska olen kasvanut perheessä, jossa toinen vanhempi teki ennen useita kertoja kuukaudessa liikematkoja ja oli paljon poissa kotoa. Nyt kuitenkin liikematkoja ei tehdä enää niin useasti kuin ennen, ja haluan selvittää, miten Covid-19 pandemia on vaikuttanut liikematkoihin.

2 Liikematkustus

Matkailu on sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen ilmiö, jossa ihmiset liikkuvat maihin tai paikkoihin, jotka ovat heidän tavanomaisen ympäristönsä ulkopuolella. Matkustaminen voidaan jakaa muun muassa vapaa-ajan, kulttuuri, seikkailu, terveys, koulutus, urheilu, liike- ja ekomatkailuun (Kuva 1). Liikematkustus voidaan jaotella kokous- ja kongressimatkoihin, kannustematkoihin sekä messu- ja näyttelymatkoihin (Kuva 2). (UNWTO s.a.)

Kuva 1. Matkustuksen jaottelu (UNWTO s.a)

Liikematkustuksella on pitkä historia. Matkustaminen liikeasioiden hoitamisen vuoksi on koko matkustamisen historian ajan ollut yksi tärkeimpiä ja suurimpia matkustusmotiveja. Tänä päivänä liikeasioiden hoitaminen yksi tärkeimmistä syistä matkustaa, koska elämme taloudellisesti vahvaa ja nousujohteista aikaa. Jo alkuaikoina kaupankäynti on ollut syy matkustaa, koska naapuriin ei saatu myytyä kaikkea, eikä naapurilla ollut tarjolla kaikkea mitä tarvittiin, vaan tavaraa lähettiin hakemaan kauempaa. (Verhelä 2000,9.) Liikematkustamista pidettiin varakkaiden oikeutena, mutta koko historian ajan koko ihmiskunnalla on ollut syitä matkustaa perustarpeiden mukaan, kuten ostamisen takia, mutta myös saadakseen uusia kokemuksia ja tutustuakseen uusiin ihmisiin. Ensimmäiset merkit liikematkuksesta ulottuvat Rooman valtakunnan aikaan, jolloin liikematkustaminen oli jo vakiintunut elämäntapa. Kauppiaat vaelsivat pitkiä matkoja saadakseen tuotteita, joita myydä eteenpäin. (Hayes s.a.) Tärkeimpiä kaupankäynti- ja matkustusreittejä olivat suurien jokien ja vesien alueilla, kuten Niili ja Välimeri sekä Silkkitie, joka yhdisti Kiinan Intiaan ja Eurooppaan (Historianet 2022). Teollistuminen ja poliittinen sekä sosiaalinen yhteiskuntakehitys ja niiden mukana kasvanut liikennevälineiden ja tietoliikenteen kehittyminen kasvatti matkustusta ja liikematkustusta isommalle kasvulle 1900-luvulla (Verhelä 2000,10). Lämpimurron liikematkustus teki 1950-luvulta alkaen, koska sodat olivat loppuneet ja ihmisten lukumäärä kasvoi dramaattisesti.

Lisäksi globalisaatio kasvoi räjähdysmäisesti, ja ihmisten kielitaito sekä ymmärrys matkustamisesta kasvoi. (Swarbrooke & Horner 2001,18.) Tänä päivänä liikematkustuksen kasvun syynä on yritysten voimakas kansainvälistyminen ja verkostoituminen ulkomaille. Esimerkiksi suomalaisten yritysten siirtyminen ulkomaille ja laajentuminen ulkomaisille markkinoille on tapahtunut nopeasti, ja näin ollen kasvua haetaan ulkomailta. Myös ulkomaalaiset yritykset ovat hankkineet suomalaisista yrityksistä omistuksia ja näin saaneet suomalaisia yrityksiä kansainvälistymään. Lisäksi maiden korkea koulutus- ja sivistystason nousu on kasvattanut liikematkojen kysyntää. (Verhelä 2000,10.)

Maailmanlaajuisesti liikematkustus on iso toimiala ja ennen pandemiaa nopeasti kasvava liiketoiminta. Matkustus on usein merkittävä osa monen valtion taloutta ja bruttokansantuotetta. Ennen Covid-19 pandemiaa yritykset käyttivät globaalisti liikematkailuun yhteensä 1,431 biljoonaa dollaria eli noin 1,325 biljoonaa euroa vuonna 2019 (GBTA 2022).

2.1 Liikematkustuksen määritelmä

Liikematkustus on matkustusmuoto, joka viittaa kaikkiin sellaisiin matkoihin, jotka liittyvät työhön tai ammatilliseen toimintaan tavanomaisen elinpiirin ulkopuolella (UNWTO s.a). Liikematkustukseksi lasketaan matkoja, joita toimihenkilö tilapäisesti tekee työhön kuuluvien tehtävien suorittamiseksi erityisellä työntekemispaikalla. Kyseessä on yleensä yksittäinen matka matkakohteeseen kuten esimerkiksi kokousmatka, asiakastapahtuma tai asiakkaan luokse matkustaminen. (Ammattiliitto Pro s.a.) Liikematkustusta voi myös olla erilaisiin messuihin, konferensseihin tai yrityksen tuotejulkaisuihin matkustamista (UNWTO s.a). Verhelän (2000, 16–17) mukaan liikematkustaminen voidaan jakaa 4 pääryhmään: tavallinen liikematkustus (General business travel), kokous- ja kongressimatka (Meeting industry), messu- ja näyttelymatkat (Trade fairs & exhibitions) ja incentive- eli palkinto- tai kannustematkat (Incentive travel) (Kuva 2).

Kuva 2. Liikematkustuksen pääryhmät (Mukaillen Verhelä 2000, Ammattiliitto Pro s.a & UNWTO s.a)

Liikematkustukseen ei kuulu päivittäisiä työmatkoja kodin ja työpaikan välillä, eikä vapaa-ajanmatkoja tai lomamatkoja (TMC Finder s.a). Liikematkailijana toimii yleensä yrittäjä tai yrityksen johtoon, toimihenkilöihin tai työntekijöihin kuuluva henkilö. Liikematkustusta voi olla sekä omassa kotimaassa että globaalisti ulkomaille tapahtuvaa liikematkailua. Matkailun perusajattelumalleissa liikematkustuksen vastakohtaksi ajatellaan usein vapaa-ajan matkustaminen. (Verhelä 2000,10.)

2.2 Liikematkustuksen erityispiirteet

Liikematkailija käyttää muutamia samoja matkustuksen peruspalveluita, kuin loma -tai vapaa-ajan matkailija. Nämä peruspalvelut ovat esimerkiksi lentovaraukset, hotelli- ja ravintolapalvelut sekä kuljetus- ja ohjelmalvelut. (Verhelä 2000, 13.) Muilla tavoin liikematkustus ja vapaa-ajan matkustus eroavat toisistaan paljon. Vapaa-ajan matkustajilla ja liikematkustajilla on erilaiset tarpeet ja matkustusmallit. Vapaa-ajan matkat on jaoteltu keskittymään esimerkiksi virkistykseen, viihteeseen ja urheiluun, kun taas liikematkat ovat enemmän rajoitetumpia. Yksi tärkeimmistä eroista näiden kahden välillä on haluaminen verrattuna välttämättömyyteen. Vapaa-ajan matkustaja haluaa lähteä matkalle, kun liikematkustajalle matkan tekeminen on enemmän välttämättömyys työnantajan toimesta. Liikematkustaja arvostaa hyvää sijaintia, esimerkiksi lyhyt sijainti hotellilta konferenssiin tai kokoukseen. Liikematkustaja ei halua käyttää aikaansa matkustamiseen ja paikasta toiseen siirtymiseen. Lisäksi liikematkustaja tarvitsee sujuvan internet- ja nettiyhteyden, jotta pääsee tarvittaessa olemaan yhteydessä asiakkaisiin tai kollegoihin ja pääsee nopeasti käsiksi esimerkiksi tietokoneen sähköposteihin tai tiedostoihin. (Lavanchy 2018.) Vapaa-ajan matkustaja puolestaan arvostaa hyvää hinta-laatusuhdetta matkustamisen palveluissa, ja he useasti lukevat tarkkaan erilaisia arvosteluja ja suosituksia esimerkiksi hotelleista, ravintoloista ja aktiviteeteista. Liikematkustaja käyttää paljon vähemmän aikaa arvostelujen

lukemiseen, ja on usein enemmän huolissaan liikematkan mukavuudesta ja matkan tuottavuudesta. Liikematkustaja ja vapaa-ajan matkustaja tarvitsevat myös erilaisia palveluja. Liikematkustaja arvostaa esimerkiksi hotellista löytyviä pesulapalveluita ja liikekeskuksia, kun taas vapaa-ajan matkustaja arvostaa esimerkiksi spa- ja uima-allas mahdollisuuksia ja hyvää sijaintia eri turistinähtävyyksiin. (JTB Business Travel 2021.) Suurimmat eroavaisuudet liikematkustuksen ja vapaa-ajanmatkailijan välillä ovat matkan maksajassa, matkustusajankohdassa, matkakohteissa sekä matkustuspäätöksen tekijässä. Liikematkassa maksajana on yleensä yritys eli matkustajan työnantaja tai työpaikka, joka myös päättää matkustamisesta. Matkakohteina on usein isojen teollisuusmaiden metropoleja ja ajankohta on usein arkipäivisin, ympäri vuoden. Vapaa-ajan matkustajat taas maksavat ja päättävät itse matkansa, ja matkakohteina on usein ranta- ja kaupunkikohteita. Ajankohtana on yleensä lomasesongit ja viikonloput (Taulukko 1). (Verhelä 2000, 14.)

Liikematkustajat saattavat olla luonteeltaan yleensä vaativampia kuin vapaa-ajan matkustajat. Tämä johtuu usein matkustamisen luonteesta, sillä liikematkustamiseen liittyy työtehtävien hoitamista ja matkustaminen ei välttämättä tapahdu omasta toiveesta tai matkustamisen ilosta. Liikematkustajat toivovat, että matkajärjestelyt toimivat joustavasti ja moitteettomasti. Epäonnistuneet matkajärjestelyt saattavat jopa pahimmassa tapauksessa tuottaa suurta taloudellista vahinkoa liiketoiminnalle. (Verhelä 2000, 14–15.)

Taulukko 1. Vapaa-ajan ja liikematkustajan erot (mukaiillen Flynn 2023, Lavanchy 2018 & Verhelä 2001)

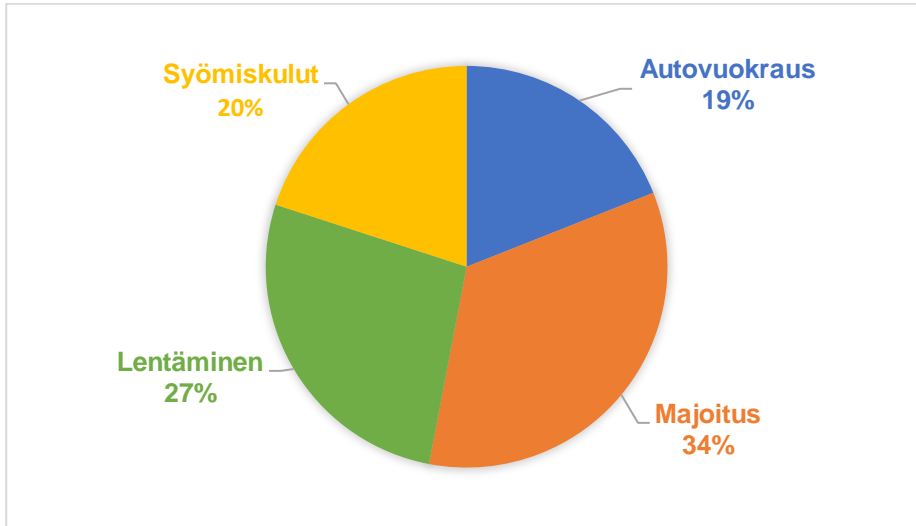
Vapaa-ajan matka	Liikematka
Matkalle on halu lähteä	Matkalle on välttämätöntä lähteä
Keskittyy virkistykseen, rentoutumiseen ja viihteeseen	Keskittyy työntekoon
Matkakohteina ovat rantaloma- ja kaupunkikohteet	Matkakohteina ovat yleensä isot metropolit
Matkan maksaa ja päättää matkustajat itse	Matkan maksaa ja päättää yritys
Matkan ajankohtana ovat lomasesongit ja viikonloput	Matkan ajankohtana ovat arkipäivät
Matkustaja arvostaa hyvää hinta-laatusuhdetta	Matkustaja arvostaa joustavuutta ja sujuvuutta

Liikematkustus on positiivinen ilmiö ja myönteinen asia globaalille taloudelle. Liikematkustus tuottaa paljon työpaikkoja ja verotuloja valtioiden paikallisille hallituksille. (Ruokonen 2021.) Osa liikematkailijoista pitää liikematkustusta positiivisena asiana, koska he pääsevät tutustumaan uusiin maihin ja kulttuureihin sekä ympäristöihin (Forgeard 2023). CWT:n teettämässä tutkimuksessa kävi ilmi, että liikematkustuksessa matkustajien mielestä myönteisiä asioita on enemmän kuin kielteisiä asioita. 89 % eurooppalaisista liikematkustajista pitävät liikematkustamista ulkomaille enemmän myönteisenä kuin kielteisenä. Amerikkalaisista 94 % kokevat liikematkustamisen ulkomaille mielekkäänä. Aasian ja Tyynenmeren alueella osuus on 93 % liikematkustajista. (CWT s.a.)

Forgeardin mukaan (2023) liikematkustaminen yhdistää työntekijöitä ja rakentaa suhteita kollegojen ja asiakkaiden välille. Liikematkustaja oppii tuntemaan erilaisia kulttuureja ja miten yrityksissä työskennellään maailmanlaajuisesti. Erilaisten liikesuhteiden solminta on myös helpompaa kasvotusten. Liikematka voi olla liikematkustajalle pieni tauko tavanomaisista rutiineista ja on erinomainen tilaisuus oppia ja kasvaa ammattimaisesti. Liikematkoilla on myös merkitystä yritykselle, koska monet sopimukset solmitaan mieluummin kasvotusten, kuin virtuaalisessa tapaamisessa. Vierailut uusilla markkinoilla auttavat myös yrityksiä saamaan uusia näkemyksiä ja oppimaan paikallisesta kulttuurista, ja näin räätälöimään tuotteita ja palveluita uudelle markkinalle. Yritykset kasvattavat myös omaa kilpailuetuaan priorisoimalla ja investoimalla liikematkoihin ja kasvokkain tapahtuviin tapaamisiin, koska tapaamalla asiakkaita ja liikeyhteistyötä kasvokkain yritykset luovat paljon henkilökohtaisempia yhteyksiä ja rakentavat luottamusta, joka voi johtaa elinikäisiin liikesuhteisiin ja yrityksen parempiin liiketuloihin. (Cvent 2023.)

Liikematkustamisessa on myös negatiivisia puolia. Osalle liikematkustajista liikematkustaminen voi olla stressaavaa, koska heillä ei ole samanlaista kontrollia aikataulusta tai ympäristöstä kuin kotona. Myös pitkät poissaolot kotoa ja perheen ja ystävien luota voi aiheuttaa stressiä ja syyllisyyden tunnetta. Yksi haaste on myös saada liikematkustajan työajan ja vapaa-ajan balanssi sopivaksi. Liikematkalla aikataulut voivat olla tiukkoja ja tapahtumia on paljon. Myös uusien ihmisten tapaaminen voi väsyttää. Liikematkustajan on tärkeää muistaa, että riittävä määrä vapaa-aikaa myös liikematkalla on tärkeää henkisen ja fyysisen terveyden kannalta. Lisäksi pitkät työmatkat ja siirtymiset esimerkiksi autolla tai lentokoneella myös väsyttävät ja rasittavat. (Forgeard 2023.)

Yrityksille liikematkat ovat kalliita. Yrityksen täytyy kustantaa liikematkustajalle liput kulkuvälineeseen, majoituksen, liikkumisen kohteessa, ruoat, juomat, vakuutukset ja viisumit. Liikematkustamisen kulut voidaan jakaa ravintola- ja syömiskuluihin (20 %), lentämiseen (27 %), majoitukseen (34 %) ja autonvuokraukseen (19 %) (Kuva 3). (Flynn 2023.) Keskimäärin yhden liikematkan päivittäiset kustannukset maksavat yritykselle noin 300–400 euroa (TravelPerk 2022).

Kuva 3. Liikematkustuksen kulut (mukaan Flynn 2023)

Kaikista liikematoista keskimäärin 81 % ajetaan omalla kulkuneuvolla, kuten autolla. 16 % liikematoista lennetään. (Flynn 2023.) Liikematkailijoista 63 % on miehiä ja 50 % liikematkailijoista on 35–54-vuotiaita (American Hotel & Lodging Association AHLA 2015). Keskimääräinen liikematkailija matkusti ennen pandemiaa 6,8 liikematoa vuodessa (Kuva 4). (Flynn 2023).

Kuva 4. Liikematkustajan pääpiirteet (mukaan AHLA 2015, Flynn 2023 & Lavanchy 2018)

Vaikka eroavaisuuksia on runsaasti, silti vapaa-ajan matkustaminen ja liikematkustaminen kulkevat käsi kädessä. Ojanperän (2023) mukaan tarvitaan vahvaa vapaa-ajan turismia sekä vahvaa liikematkustuskysyntää. Hotelli- ja lentoliikennetoiminta ei voi nojata vain jommankumman varaan, koska ilman toista ei ole toista.

2.3 Liikematkustus tänä päivänä

Maailma on muuttunut paljon, ja niin myös liikematkustaminen. Liikematkustamiseen vaikuttaa tänä päivänä moni asia ja ilmiö, kuten sosiokulttuuriset, - talous- ja ympäristötekijät. Teknologian kehittyminen, globalisaatio, erilaiset talouskriisit, turvallisuus, luonnonkatastrofit sekä epidemiat ja pandemiat vaikuttavat liikematkustamiseen hyvin paljon. (Swarbrooke & Horner 2001, 75–86.) Merkittävimpiä matkustukseen ja liikematkustamiseen vaikuttaneita asioita 2000-luvun aikana ovat olleet esimerkiksi 9/11 eli WTC-terroristi-isku vuonna 2001, Thaimaan tsunami vuonna 2004, Islannin tulivuorenpurkaus vuonna 2010, Covid-19 pandemia vuosina 2020–2021 ja Ukrainan sota vuonna 2022 (Lapidus s.a).

Covid-19 pandemia luonnollisesti vähensi liikematkustamista runsaasti ja liikematkustamiselle on jouduttu kehittämään uusia tapoja ja menetelmiä, jotka toimivat tänä päivänä myös perinteisen liikematkustamisen rinnalla. Pandemian lisäksi liikematkustusta on vähentänyt myös Venäjän aloittama laiton hyökkäyssota Ukrainaan, joka syttyi 24.2.2022. (Ulkoministeriö s.a.) Tämä on vaikuttanut paljon matkustamiseen, koska Venäjän ilmatila suljettiin 4 päivää hyökkäyssodan alkamisen jälkeen, ja lentoreitit tuli suunnitella uudestaan. Näin myös Aasian lentoajat pitenevät. (Finnair 2022.)

Teknologian kehittyminen on tuonut liikematkustajille uusia tapoja harjoittaa liikematkustamista (Forgeard 2023). Liikematkailua korvataan paljolti esimerkiksi etäkokouksilla. Digitaaliset työvälineet ja etäkokous työkalut, kuten Zoom ja Microsoft Teams ovat tulleet osaksi yritysten päivittäistä arkea. Zoom on Zoom Video Communicationin kehittämä verkkoneuvottelu työkalu, jolla voi järjestää koulutuksia, verkkoseminaareja ja webinaareja verkossa. Jokaisessa Zoom-neuvottelussa on vastuuhenkilö (host), joka luo kokoushuoneen (Meeting ID). Jokaisella kokoushuoneella on yksilöity internetosoite, jonka voi jakaa osallistujille sähköpostilla, kalenterikutsuna tai linkkinä esimerkiksi verkko-oppimisympäristössä. (Opintokeskus Sivis s.a.) Microsoft Teams on pilvipohjainen tiimiyhteistyöohjelmisto, joka on osa Microsoft 365- ja Office 365 sovellusta. Teamsin ominaisuuksiin kuuluvat viestintä, puhelut, videokokoukset ja tiedostojen jakaminen. (O’neill s.a.)

Etäkokoustyökalut ja videopalaverit ovat yritysten päivittäisessä käytössä, mutta niillä ei pysty täysin korvaamaan kasvokkain näkemistä. Kasvokkain tapahtuvat kohtaamiset ovat edelleen paras tapa tavata ja tutustua uusiin ihmisiin. (TMC Finder s.a.) Liikematkat ovat myös paljon muuta, kuin pelkkiä palavereja ja tapaamisia. Usein liikematoilla käydään esimerkiksi syömässä ravintoloissa tai tehdään muita aktiviteetteja yhdessä työntekijöiden kesken työpäivien rinnalla, joita ei pysty etänä tekemään. Myös oma persoonallisuus pääsee paremmin esille ja tiimipelaaminen rakentuu paremmin yhdessä kollegoiden kanssa. Kaikki nämä lisäävät tiimihenkeä ja yhteisöllisyyden

tunnetta, ja liikematkustajat oppivat tuntemaan yritystä ja kollegoitaan paremmin kansainvälisesti. (TMC Finder s.a.) Vaikka videopalaverit ovat helppoja järjestää, ne eivät korvaa kasvokkain tapahtuvia kohtaamisia. Ylen artikkelin (Yle uutiset 2021) mukaan yrityksistä painotetaan, että kasvokkaiset kohtaamiset ovat yhä korvaamattomia esimerkiksi asiakastapaamisissa ja työpaikan me-hengen ylläpitämisessä.

Myös maailmanlaajuiset aikavyöhykkeet ja aikaerot tulee ottaa huomioon yhteydenpidon ja palaverien suunnittelussa. Esimerkiksi Suomen ja New Yorkin aikaero on 7 tuntia ja Suomen ja Tokion aikaero on 6 tuntia. (Kartta.com s.a.) Jos Suomessa haluaa järjestää etäkokouksen Suomen aikaan kello 12 päivällä, kello on New Yorkissa 5 aamulla, ja Tokiossa kello 18 illalla. Mikäli kaikkien maiden edustajat kokoontuisivat samaan paikkaan pitämään kokousta, kellonajoista ja aikavyöhykkeistä ei tarvitsisi huolehtia.

2.4 Vastuullinen liikematkustus

Vastuullinen matkailu tarkoittaa matkailua, joka huomioi nykyiset ja tulevat taloudelliset, sosiokulttuuriset ja ympäristölliset vaikutukset siten, että matkailijoiden, matkailuyritysten, matkakohteiden ja ympäristön tarpeet on huomioitu tänä päivänä ja tulevaisuudessa (Visit Finland s.a).

Vastuullisuus on yksi tärkeä tekijä liikematkustuksessa. Ennen pandemiaa koko matkailuala vastasi noin 5 % globaaleista hiilidioksidipäästöistä (Ruokonen 10.2.2021). Liikematkustusta pidetään matkailualalla suurimpana hiilidioksidipäästöjen lähteenä (Forgeard 2023). Corporate Travel Sustainability Index 2020-tutkimuksen mukaan 78 % pohjoismaisista yrityksistä on tietoisia siitä, että heidän tulisi kehittää liikematkustuskäytäntöjään entistä vastuullisemmaksi, mutta vain 17 % vastaajista kertoi tekevänsä ahkerasti töitä asian saavuttamiseksi. (Ruokonen 2021.)

Suuri osa liikematkustuksesta koostuu lentoliikenteestä. Lentoliikenne on osa joukkoliikennettä ja lentokoneiden moottoreiden päästöt ovat samanlaisia kuin muilla liikennevälineillä. Globaalilla tasolla lentoliikenteen aiheuttamat hiilidioksidipäästöt (CO₂) ovat noin 2–3 % ihmisen toiminnan aiheuttamista päästöistä. Globaalisti lentoliikenteen CO₂-päästöt olivat 859 miljoonaa tonnia vuonna 2017. Myös laivaliikenteen päästöt ovat samansuuruiset. Kansainvälisyys ja globaali kauppa lisäävät lentomatkustuksen kysyntää, mutta toisaalta myös lentokonetekniikka kehittyi paremmaksi vuosi vuodelta. Näin energiatehokkuus ja päästöt suhteessa liikenteeseen vähenevät. Lentokoneiden polttoaineen kulutus on pienentynyt noin 70 % viimeisen 40 vuoden aikana. Uusituvia polttoaineita, kuten biopolttoainetta, pyritään käyttämään tulevaisuudessa yhä aktiivisemmin. Myös sähkön hyödyntäminen on osa tulevaisuutta. (Finavia s.a.) Sähkö on voimanlähteenä edullisempaa ja se tuottaa vähemmän hiilidioksidipäästöjä kuin nestemäinen

polttoaine. Sähkölentokone vaatii myös paljon vähemmän huoltoa ja on paljon hiljaisempi kuin perinteinen potkurikone, jolloin meluhaitat vähenisivät. (Vattenfall s.a.) Sähkölentokoneiden on arvioitu soveltuvan parhaiten kotimaan liikenteeseen sähköakun koon vuoksi, mutta yhtenä ratkaisuna pidetään lentämällä vain lyhyitä lentoreittejä sähkölentokoneilla ja niillä lennettäisiin lyhyitä syöttölentoja isommille lentokentille (Ritalahti 2023). Norjalla on tavoitteena saada kaikki sisäiset lennot operoitua sähkölentokoneilla vuoteen 2040 mennessä. (Vattenfall s.a.) Täysin sähköön ei tarvitse turvautua, sillä suuri lentokonevalmistaja Airbus on myös aktiivinen hybridilentokoneiden valmistaja (Finavia s.a).

Yksi tapa vähentää liikematkailijan hiilijalanjälkeä on viipyä liikematkalla pidempään. Se tarkoittaisi sitä, että liikematkailijalle tulisi vähemmän matkoja, mutta hän viipyisi matkalla pidemmän ajan kerrallaan. Myös lentomatkojen korvaaminen maata pitkin matkustamisella, esimerkiksi junalla, lisäisi liikematkustamisen vastuullisuutta. Lisäksi työn ja vapaa-ajan yhdistäminen esimerkiksi pidennetyillä viikonlopuilla voi olla hyväksyttyä. (Ritalahti 7.2.2023.) Liikematkustaja voi vaikuttaa lentopäästöjen vähentämiseen valitsemalla lähikohteita kaukokohteiden sijaan, suosia välilaskuttomia lentoja tai vaihtamalla lentämisen muihin kulkuvälineisiin. Monet lentoyhtiöt ovat ottaneet myös käyttöönsä lentopäästöjen kompensointi- ohjelmia, jossa matkustaja voi kompensoida lentomatkustamisen päästöjä maksamalla hyvitysmaksuja. (SYKE 2019.) Liikematkustajien kannattaa myös suosia vähäpäästöisiä lentoyhtiöitä, jotka käyttävät esimerkiksi uusiutuvia polttoaineita vähentääkseen päästöjä (Forgeard 2023).

Työntekijöitä kehoitetaan itse myös kiinnittämään huomiota ja heille tulisi saada Ruokolahden (2021) mukaan aktiivisempi rooli yritysten kestävän kehityksen liiketoiminnassa. Liikematkalla työntekijän kannattaa itse valita esimerkiksi julkinen liikenne, pyörän vuokraaminen tai käveleminen sekä valitsemalla economy- eli turistiluokan paikat lentokoneesta voivat auttaa liikematkustajan hiilijalanjäljen vähentämiseen.

3 Covid-19 pandemia ja liikematkustus

Covid-19 eli koronavirusepidemia alkoi joulukuussa 2019 Wuhanissa Kiinassa, ja se levisi maailmanlaajuisesti, jolloin maailman terveysjärjestö WHO julisti ensin epidemian kansainväliseksi terveyshätätilaksi 30.1.2020 ja myöhemmin keväällä epidemian pandemiaksi 11.3.2020 (Terveyskirjasto 2023). Pandemia aiheutti matkailussa paljon muutoksia, kuten erilaisia säädöksiä ja rajoituksia sekä muutoksia matkailijoiden maahanpääsystä ja sen edellytyksistä (Ulkoministeriö 2021). Matkailuala oli yksi eniten kärsivistä aloista, joihin Covid-19 pandemia vaikutti (World Economic Forum 2022). Suomessa ensimmäisenä pandemiavuonna sekä kotimainen että ulkomainen matkailukysyntä vähenivät. Prosentuaalisesti lasku oli peräti 71 prosenttia vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019 (Tilastokeskus 2022).

3.1 Liikematkustus ennen Covid-19 pandemiaa

Ennen pandemiaa liikematkustaminen oli vilkasta globaalisti ympäri maailmaa. Liikematkustaminen oli kansainvälistä, tiheää ja säännöllistä, ja matkoille saatettiin lähteä nopealla varoitusajalla ja pienellä kynnyksellä. Liikematkustaminen oli merkittävä osa maailmantaloutta ja se on kasvanut huomattavasti vuosikymmenten aikana. Vuonna 2018 liikematkustamisen menot ylittivät 1,4 biljoonaa dollaria, mikä oli 21,4 % koko matkailu- ja hotellialan globaalista arvosta. Ennen pandemiaa liikematkustaminen on ollut huomattava osa maailman bruttokansantuotteesta. (Behsudi 2020.) Vuosina 2010–2020 globaali liikematkustaminen kasvoi säännöllisesti noin 5,1 % vuosittain (GBTA 2021).

Vuonna 2017 suomalaiset tekivät ulkomaille 5,4 miljoonaa lentomatkaa, joista 28 % oli liikematkvoja. Yhdysvalloissa liikematkustus oli ennen pandemiaa myös lähes kolmannes koko maan kaikista matkoista. (Ruokonen 10.2.2021.) Ennen Covid-19 pandemiaa suomalaisen lentoyhtiön Finnairin asiakkaista 20 % oli liikematkustajia ja liikematkustuksen osuus yrityksen liikevaihdosta oli 30 prosenttia (Uusi Suomi 2021). Globaalisti Yhdysvallat ja Kiina käyttivät eniten rahaa liikematkustamiseen ennen pandemiaa (GBTA 2023).

3.2 Liikematkustus Covid-19 pandemian aikana

Matkustusrajoitusten ollessa voimassa ja maailman sulkeutuessa Covid-19 pandemian seurauksena, oli yritysten välttämättä keksittävä korvaavia tapoja liikematkustukselle. Monet yritykset oppivat hoitamaan kansainväliset kontaktinsa ilman matkustusta (Talouselämä 2021). Monet liikematkustajat jäivät tekemään töitä etänä tai hybridinä. Etätö tarkoittaa ansiotyötä, joka toteutuu pääasiallisen työpaikan ulkopuolella, esimerkiksi kotona. Hybridityöllä tarkoitetaan lähinnä sellaista työn organisointitapaa, jossa voidaan yhdistää etätöitä ja päätyöpaikalla tehtävää

läsnätyötä. (Työterveyslaitos s.a.) Etätyöskentelyn suosio kasvoi pandemian aikana paljon. Mäki-Fränntilän (2021) mukaan ihmiset ovat myös ymmärtäneet, että etätöitä voi tehdä missä vaan, ja se varmasti tulee vaikuttamaan myös liikematkustamiseen tulevaisuudessa.

Mikäli pandemian aikana halusi matkustaa, oli tärkeää selvittää tarvittavat vaatimukset, jotta pääsi esimerkiksi lentämään toiseen maahan. EU-kansalaiset pystyivät todistamaan matkustamisoikeutensa EU:n digitaalisella koronatodistuksella. EU:n koronatodistuksen pystyi saamaan, mikäli EU-kansalainen oli saanut koronavirusrokotteen, negatiivisen PCR- tai antigeenitestituloksen tai parantunut koronaviruksen aiheuttamasta taudista. Näin matkustaja pystyi matkustamaan turvallisesti EU:n alueella ja matkustamaan valtioon ilman karanteenia. EU:n digitaalinen koronatodistus otettiin käyttöön 1.heinäkuuta 2021. (Eurooppa-neuvosto s.a.)

Global Business Travel Association (GBTA) mukaan monet yritykset suunnittelivat pandemian aikana muokkaavansa matkustustapojaan ympäristöystävällisemmäksi pandemian jälkeiselle ajalle. (World Economic Forum 2021). Pandemian aikana myös ennustettiin, että liikematkustaminen tulee kokemaan muutoksia. Osa liikematkojen luonteesta muuttuu toisenlaiseksi, esimerkiksi liikematkat muuttuvat harvemmiksi, mutta pidemmiksi. Myös niin sanotut *Bleisure*-matkat (*business travel+leisure travel*) eli yhdistetään sekä työmatkustusta että vapaa-ajanmatkustusta. Bleisure-matkat ovat kasvavassa suosiossa, koska liikematkustaja voi jäädä liikematkansa jälkeen esimerkiksi viettämään viikonloppua samaan kaupunkiin ja tutustua kohteeseen paremmin. Liikematkustaminen voi myös olla stressaavaa ja rankkaa, joten vapaapäivien viettäminen kohteessa on hyvä tapa rentoutua ennen kotiin ja toimistoon paluuta. Bleisure-matkustaminen on myös edullisempaa ja ilmastoystävällistä, sillä kohteeseen matkustetaan vain kerran. Liikematkustajalla on myös mahdollista ottaa perhe mukaan bleisure-matkalle, ja viettää heidän kanssaan aikaa töiden jälkeen. (Amsler 2023.) Myös Mäki-Fränntilän (2021) mukaan tämän tyyppinen ilmiö vahvistuu tulevaisuudessa. Ongelmaksi voi kuitenkin muodostua se, että missä kohdassa menee raja työn ja vapaa-ajan välillä.

3.3 Liikematkustus Covid-19 pandemian jälkeen

Maailman terveysjärjestö WHO julisti Covid-19 pandemian aiheuttaman kansainvälisen terveyshätätilan päättyneeksi 5.5.2023. WHO:n mukaan virus on kuitenkin tullut jäädäkseen, eikä se välttämättä ikinä poistu ihmisten keskuudesta. (WHO 2023.) Viruksesta huolimatta maailma on avautunut matkustamiselle uudestaan ja rajoitukset ovat vähentyneet tai poistuneet kokonaan. Silti monet yritykset ovat jatkaneet pandemian aikaisia työskentelymenetelmiä, kuten etäpalavereja- ja kokoontumisia. Pandemian aikana käytetyt menetelmät, joilla korvattiin liikematkustusta, ovat jääneet pitkälti käyttöön yhä pandemian jälkeiselle ajalle.

Osittain liikematkustus on palautunut ennakoitua nopeammin. Esimerkiksi Euroopan lentoliikenteessä suuret lentoyhtiöt Lufthansa, Air France ja KLM ovat raportoineet ennakoitua nopeammasta liikematkustuksen palautumisesta. (Manner 2021.) GBTA:n (2021) ennusteiden mukaan globaali liikematkustaminen tulee todennäköisesti palautumaan samalle tasolle kuin ennen pandemiaa vuoteen 2024 loppuun mennessä.

Myös matkailu- ja ravintola-alan järjestö MaRan toimitusjohtaja Timo Lapin (2023) mukaan liikematkustaminen on kokonaisuutena elpynyt hyvin ja työhön liittyvät majoitukset ovat nousseet suhteellisesti liki samalle tasolle kuin ennen pandemiaa. Lapin (2023) mukaan pahimmat uhkakuvat siitä, että liikematkat vähenisivät etäyhteyksien myötä merkittävästi ei pidä paikkaansa. Ojanperän (2023) mukaan liikematkustus vilkastuu vielä vuoden 2023 loppuun mennessä, mutta vuoden 2019 tason saavuttamiseen kestää vielä kauan. Kansainvälinen liikematkustamisen palautuminen tulee viemään vuosia, mutta se vaatii vuosien nousujohteista kasvua. (Ojanperä 2023.)

Liikematkustajat arvostavat sujuvuutta ja helppoutta, ja sitä pandemia on myös tuonut. Pandemian aikana teknologia kehittyi matkailualalla, ja matkustajia kehoitetaan esimerkiksi tekemään lähtöselvityksiä ja sisäänkirjautumisia sähköisesti etukäteen, jotta matkustaminen olisi mahdollisimman vaivatonta. Näin matkustajat pystyvät myös välttämään ylimääräisiä sosiaalisia kontakteja. Pandemian jälkeen liikematkailija arvostaa yhä enemmän joustavuutta, ja haluaa sitä matkailupalveluihin. Mikäli liikematkailija esimerkiksi sairastuu, voi hän joustavilla matkavaihtoehtoilla siirtää tai perua liikematkan. Pandemia jätti jälkeensä myös monia muita uusia tapoja ja menetelmiä. Esimerkiksi hygieniaan ja puhtauteen kiinnitetään vieläkin paljon huomiota. Myös turvavälejä huomioidaan vieläkin osittain monissa kohteissa, kuten hotelleissa. (White, Kershaw & Mokass 2021.) Lisäksi vastuullisuuteen on alettu kiinnittämään entistä enemmän huomiota pandemian jälkeen. Pandemian aikana yrityksillä oli aikaa miettiä uusia ympäristöystävällisempiä toimintatapoja pandemian jälkeiselle ajalle ja suunnitella tulevaa.

Forgeardin (2023) mukaan online-matkatoimistojen lisääntynyt käyttö ja uuden teknologian, kuten virtuaaliteollisuuden lisääntyminen vaikuttaa siihen, että liikematkustaminen on kätevämpää, tehokkaampaa ja henkilökohtaisempaa kuin koskaan aikaisemmin. On kuitenkin vielä epävarmaa miltä liikematkustamisen tulevaisuus näyttää ja on todennäköistä, että matkustustavat muuttuvat ja kehittyvät paljon. Yritysten, työntekijöiden ja liikematkustajien on sopeuduttava ja löydettävä uusia tapoja työskennellä ja matkustaa.

4 Tutkimuksen toteutus

Covid-19 pandemian seurauksena matkustaminen loppui maailmalla ja tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, kuinka liikematkustaminen on palautunut pandemian seurauksena. Tutkimuksen pääongelmana on miten Covid-19 pandemia muutti liikematkustamista. Alaongelmina on tutkia liikematkustamisen vastuullisuutta ja onko liikematkustaminen enää välttämätöntä Covid-19 pandemian jälkeen.

Tutkimus toteutettiin syksyllä 2023. Tutkimuksessa käytetään laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Aineistonkeruumenetelmänä hyödynnettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Saatu aineisto analysoitiin viiteen erilaiseen teemaan, joista tutkimuksen tulokset koostuvat.

4.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on tutkimus, jossa ei yleensä ole hypoteesia, vaan asiasta tai ilmiöstä pyritään saamaan selville mahdollisimman paljon. Aineisto kerätään haastatteluilla, havainnoimalla tai kirjallisuudesta. Aineistoa analysoidaan yleensä luokittelemalla tai kertomalla, mitä saatiin selville, toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa, jossa kerätään tarkkoja ja numeerisia tietoja. (Kesler 2014.) Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkimuksessa tarkasteltavaa ilmiötä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija on kiinnostunut tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kokemuksista, ajatuksista ja niiden merkityksistä, joita ihmiset antavat tutkimuksen kohteena olevalle asialle tai ilmiölle. (Puusa & Juuti 2020, 12.) Laadullisella tutkimuksella ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan tutkimuksessa pyritään kuvaamaan esimerkiksi ilmiötä tai tapahtumaa ja ymmärtää tiettyä toimintaa tai ilmiötä. Siksi laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tietoa kerätään henkilöiltä, joilla on mahdollisimman paljon kokemusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2017, alaluku 3.4.)

Laadullisen tutkimuksen keskeisin ominaispiirre on se, että se perustuu henkilöiden subjektiivisten näkemysten ja kokemusten tarkasteluun (Puusa & Juuti 2020, alaluku II). Laadullisen tutkimuksen aineistot ovat pääosin erilaisia tekstejä ja tavoitteet ovat usein kuvailevia. Laadullinen tutkimus keskittyy tarkastelemaan yksittäisiä tapauksia ja tutkimuksessa keskeistä on tutkittavien kokemukset. Tutkimuksen tavoitteena on uuden tiedon hankinta, asioiden ja ilmiöiden kuvaaminen ja tulkitseminen, ymmärryksen syventäminen sekä kyseenalaistaminen. (Puusa & Juuti 2020, alaluku 4.)

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja tarkentavien kysymysten parissa. Teemahaastattelujen yhtenä etuna on se, että

haastattelun aikana voidaan tarkentaa kysymyksiä haastateltavan vastauksiin perustuen. (Tuomi & Sarajärvi 2017, alaluku 3.1.1.)

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä hyödynnetään laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta, koska aiheesta halutaan saada tietoa hyödyntämällä yrityksien työntekijöiden kokemuksia, havaintoja ja näkökulmia liikematkustamisesta. Haastattelujen avulla saadaan yksityiskohtaista tietoa yrityksien liikematkoista.

4.2 Aineiston hankinta

Menetelmillä tarkoitetaan erilaisten keinojen kokonaisuutta, joiden avulla lähestytään tutkimuksen aihetta ja pyritään saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin- ja ongelmaan (Puusa & Juuti 2020, 12.) Laadullisessa tutkimuksessa erilaiset haastattelutyypit ovat eniten käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä (Puusa & Juuti 2020, alakuku 6). Haastattelu on hyvä tiedonhankinta menetelmä, kun halutaan saada tietoa esimerkiksi henkilöiden asenteista, mielipiteistä, kokemuksista ja havainnoista. Puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu on tiettyihin aiheisiin ja kysymyksiin keskittyvä haastattelu. (Muotio 2022.) Haastattelua pidetään hyvin yksinkertaisena ideana, sillä jos tutkija haluaa tietää mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii tietyllä tavalla, kannattaa asiaa kysyä suoraan häneltä (Tuomi & Sarajärvi 2017, alaluku 3.1). Haastattelu voidaan mieltää tavalliseksi keskusteluksi, jolla on etukäteen asetettu yksi tai useampi tavoite. Haastattelu on keskustelua, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. Haastattelun tavoitteena on kerätä aineistoa, jonka avulla saadaan uskottavia päätelmiä tutkittavaan ilmiöön. (Puusa & Juuti 2020, alaluku 6.)

Haastattelussa on monia hyviä etuja. Tutkija voi valita haastatteluihin henkilöitä, joilla on kokemusta tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä. Haastattelun heikkoutena pidetään rahaa ja aikaa, sillä haastattelu voi olla kallis ja aikaa vievä. Haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä. Tällöin on perusteltua antaa haastattelukysymykset tai aiheet etukäteen hyvissä ajoin haastateltaville. Käytännössä tämä toimii, kun haastattelijan kanssa sovitaan haastatteluluvasta- ja ajankohdasta. (Tuomi & Sarajärvi 2017, alaluku 3.1.)

Haastattelun etuna pidetään ennen kaikkea joustavuutta. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymyksiä haastateltavalle, tarvittaessa oikaista sattuneita väärinkäsityksiä, selvittää ilmausten sanamuotoa ja lisäksi käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Joustavaa haastatteluissa on myös se, että haastattelukysymykset voidaan esittää siinä järjestyksessä kuin tutkija itse haluaa. (Tuomi & Sarajärvi 2017, alaluku 3.1.)

Tämän tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla, joissa tietoa haastateltiin kahdeksasta (8) erilaisesta yrityksestä ympäri Suomen. Työntekijöiden

haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluina. Seitsemän haastattelua suoritettiin etänä Microsoft Teams:in välityksellä ja yksi haastattelu kasvotusten. Haastateltavat valittiin sen perusteella, että yrityksissä, jossa he työskentelevät, on ollut liikematkoja ennen pandemiaa. Osa haastateltavista ovat minun tuttuja tai joko minun ystäväni tuttuja tai sukulaisia. Otin haasteltaviin yhteyttä sähköpostitse, jossa kysyin heidän kiinnostustaan osallistua haastatteluun (Liite 1). Kappaleessa 5.1 kerron haastateltavista lisätietoa. Haastattelua varten oli mietitty viisi (5) erilaista pääteemaa, jotka tukevat tutkimusongelmaa. Pääteemana ovat haastateltavan taustatiedot, yrityksen liikematkat ennen pandemiaa, yrityksen liikematkat pandemian aikana, yrityksen liikematkat pandemian jälkeen sekä liikematkojen vastuullisuus. Näihin teemoihin halutaan saada haastateltavilta vastauksia, jotta tutkimusongelmaan saataisiin mahdollisimman kattava analyysi. Yhteensä kysymyksiä haastattelussa oli 13 kappaletta. Haastattelukysymyksien järjestys oli mietitty etukäteen ja kaikille haastateltaville esitettiin samat kysymykset samassa järjestyksessä. Haastattelurunko on nähtävissä kokonaisuudessaan liitteenä (Liite 2). Haastatteluympäristöstä pyrittiin luomaan mahdollisimman rauhallinen ympäristö, jossa ei ole muita häiriötekijöitä, esimerkiksi etähaastattelut suoritettiin rauhallisissa yksin kotona. Jokainen haastattelu kesti noin 15–30 minuuttia. Kaikki haastattelut äänitettiin, jolloin vastauksiin pystyi palaamaan myöhemmin, ja näin pystyi myös hyödyntämään haastateltavien suoria sitaatteja ja lainauksia tutkimuksen tuloksissa.

4.3 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysointi on kytkeytynyt kiinteästi aineiston hankintaan. Laadullisen aineiston analysointi jatkuu usein kahdella eri tavalla. Tutkijan täytyy lukea ja tulkita saatua aineistoa uudestaan ja pyrkii jakamaan aineiston erilaisiin teemoihin, jossa aineistoa pystyy ryhmittelemään. (Puusa & Juuti 2020, alaluku IV.) Aiheiden teemoittelussa painottuu, mitä kustakin teemasta on sanottu. Kyse on laadullisen aineiston ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan ja näin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen ja aiheiden esiintymistä saadussa aineistoissa. Tavoitteena on saada aineistosta tiettyjä teemaa tukevia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2017, alaluku 4.1.)

Tutkijan täytyy hankkia myös lisätietoa aiheesta lukemalla eri lähteitä, joissa käsitellään erilaisia teorioita ja tutkimuksia. Lähteet ja kirjallisuudesta hankitut tiedot vaikuttavat myös siihen, millaisia teemoja ja kategorioita tutkija pyrkii löytämään tutkimuksesta. Aineiston analyysin laatu on kiinni tutkijan kyvystä tulkita ja ymmärtää hänen tutkimaansa asiaa tai ilmiötä. Aineiston analyysin tavoitteena on tulkita ja ymmärtää tutkimuksen kohteena olevaa kohdetta tai ilmiötä. Tutkijan tavoitteena on saada lukijat tutkimuksen ympäristöön ja näin saada lukijalle ymmärrystä tutkimuksen kokonaisuudesta ja auttaa lukijaa saamaan tutkimuksen prosessista uskottavan ja luotettavan. (Puusa & Juuti 2020, alaluku IV.)

Tutkimuksen aineisto analysoitiin hyödyntäen sisällönanalyysia. Jokainen teemahaastattelu äänitettiin, jonka jälkeen äänityksistä kerättiin saadut vastaukset jokaisesta eri teemasta. Jokainen yritys nimettiin lyhenteillä A-H. Lyhennettä käytettiin, sillä näin tutkimuksessa pidetään henkilötiedot anonyymina.

Kerätty aineisto pilkotaan osiin valitun menetelmän mukaisesti, jonka jälkeen tehdään aineiston pohjalta synteesejä. Tämän jälkeen tutkija tekee uudelleen kootusta aineistosta johtopäätöksiä, jotka esitetään tutkimuksessa lopputulemina. (Puusa & Juuti 2020, alaluku 9.) Tutkimuksen tulokset kerrotaan seuraavassa kappaleessa.

5 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen haastattelut toteutettiin lokakuussa 2023. Haastatteluihin osallistui kahdeksan henkilöä erilaisista yrityksistä ympäri Suomen. Yrityksiä oli muun muassa biotekniikka, -lääketeollisuus -ja ravintola-alalta.

Päätutkimuskysymys on: Miten liikematkustus on muuttunut Covid-19 pandemian jälkeen?

Haastattelujen avulla pyritään saamaan vastaukset päätutkimuskysymykseen ja alaongelmaan, joka on liikematkustamisen vastuullisuus.

5.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavien taustat selvitettiin ennen tutkimusta, jotta pystyttiin varmistumaan siitä, että haastateltavat ovat oikeaa kohderyhmää tutkimusta varten. Haastattelun ensimmäisenä kysymyksenä kysyttiin henkilöiden taustatietoja, kuten nimi, yritys, titteli ja kuinka kauan henkilö on yrityksessä työskennellyt. Tässä opinnäytetyössä ei mainita henkilöiden tai yritysten nimiä.

Moni haastateltavista on työskennelleet monta vuotta samassa yrityksessä ja tehneet monta vuotta liikematkvoja. Haastateltavia oli esimerkiksi yritysten myyjiä, HR-päälliköitä sekä toimitusjohtajia.

Haastateltavien taustatiedot nähtävissä taulukossa 2.

Taulukko 2: Haastateltavien taustatiedot

Henkilö A	Liikematkustaja isossa kotimaisessa yrityksessä
Henkilö B	Liikematkustaja isossa kansainvälisessä yrityksessä
Henkilö C	Liikematkustaja isossa kansainvälinen yrityksessä
Henkilö D	Liikematkustaja pienessä kotimaisessa yrityksessä
Henkilö E	HR-päällikkö isossa kotimaisessa yrityksessä, ei matkusta itse liikematkvoja
Henkilö F	Liikematkustaja isossa kansainvälisessä yrityksessä
Henkilö G	Liikematkustaja isossa kotimaisessa yrityksessä
Henkilö H	HR-päällikkö kansainvälisessä yrityksessä, ei matkusta itse liikematkvoja

5.2 Yritysten liikematkat ennen Covid-19 pandemiaa

Haastattelun toisena kysymyksenä oli selvittää, millaisia liikematoja yritykset tekivät ennen Covid-19 pandemiaa. Tämän avulla pystyttiin kartoittamaan paremmin yritysten tilanne liikematojen suhteen ennen pandemiaa.

Covid-19 pandemiaa edeltävältä ajalta jokaisessa yrityksessä oli joko kotimaan tai ulkomaan liikematoja tai sekä että. Suurimmaksi osaksi liikematojat kestivät 1–2 päivää. Ulkomaiden liikematojakohteita olivat Pohjoismaat, Iso-Britannia, Baltia sekä Keski-Eurooppa. Suosituimmat kohteet olivat Pohjoismaat ja yleisin matkakohde Tukholma. Kotimaassa liikematoja tehtiin pääkaupunkiseudulta isoihin kaupunkeihin, kuten Turkuun, Tampereelle ja Ouluun. Maakuntien sisällä tehtiin myös paljon liikematoja muutamissa yrityksissä. (Taulukko 3.) Kotimaan liikematojat matkustettiin omalla henkilöautolla, lentämällä tai hyödyntämällä joukkoliikennettä, kuten junia. Kansainväliset liikematojat matkustettiin lähes aina lentäen ja välillä matkustajalaivoilla. Yrityksissä liikematoja matkusti johtotason henkilöt, toimitusjohtajat, myyjät ja yritysten edustajat.

Osa yrityksistä olivat hyvin aktiivisia liikematojen suhteen ennen pandemiaa ja käyttivät noin puolet kuukaudesta liikematoihin. Kaiken kaikkiaan kaikki yritykset matkustivat ennen pandemiaa säännöllisesti.

Taulukko 3: Liikematojakohteet- ja määrät ennen pandemiaa

	Liikematojakohteet- ja määrät ennen pandemiaa
Yritys A	Maakuntien sisällä kotimaassa sekä maakunnasta Helsinkiin. 1–2 päivän pituisia matkoja noin puolet kuukaudesta.
Yritys B	Pohjoismaat, enimmäkseen Ruotsi ja Tukholma. 2–3 päivän pituisia matkoja noin 3–4 kertaa kuukaudessa.
Yritys C	Kotimaa, Pohjoismaat, Baltia ja Englanti. 1–2 päivän pituisia matkoja noin 2 kertaa kuukaudessa.
Yritys D	Kotimaa, kausittain (osa vuodesta monta kertaa kuukaudessa, osa vuodesta harvemmin) Pohjoismaat tai muu Eurooppa harvoin, noin 1–2 kertaa vuodessa.
Yritys E	Kotimaa, 1–2 päivän pituisia noin 2 kertaa kuukaudessa

Yritys F	Kotimaa, Pohjoismaat, Baltia, Keski-Eurooppa, 1–5 päivän pituisia noin 1–2 kertaa kuukaudessa
Yritys G	Kotimaa, 1–2 päivän pituisia lähes viikoittain
Yritys H	Kotimaa, 1–2 päivän pituisia noin 2 kertaa kuukaudessa. Harvemmin Pohjoismaat.

”Oikeestaan Pohjoismaat, eli Suomi, Ruotsi, Norja on mun alueet ja ne jakaantuu silleen että noin 50% Suomeen ja loput Norjan ja Ruotsin kesken ja tota keikkapäivii mul on semmonen 110-120 vuodessa.”

”Yleensä yksikössä porukka lähtee omalla autolla liikkeelle kotiosoitteesta ja yleensä on niinku 2 kokousta samana päivänä eri kaupungeissa. Sanoisin, että tuo meidän alueyksikön ehkä vuotuinen kilometrimäärä on jossakin niinku varmaan siellä jossakin 12 000 – 15 000 kilometrin kohalla, niinku työajoja.”

5.3 Yritysten liikematkat Covid-19 pandemian aikana

Haastattelun kolmannessa kysymyksessä haluttiin selvittää, että millaisia liikematkat olivat yrityksissä Covid-19 pandemian aikana. Covid-19 pandemian aikana lähes jokaisessa yrityksessä liikematkat jäivät kokonaan pois, lukuun ottamatta muutamaa yritystä, joissa liikematkat vähenivät, mutta pakolliset liikematkat tuli silti hoitaa pandemiasta huolimatta. Kaikissa yrityksissä otettiin käyttöön etäpalaverit, joista yleisimmät olivat Microsoft Teams ja Zoom. Yritykset painottavat, että etäpalaverit toimivat hyvin ja hoitivat asiansa, mutta kaikkia työasioita ei pystynyt kuitenkaan hoitamaan etänä. Tilannetta pidettiin myös erikoisena ja poikkeuksellisena, koska vastaavaa tilannetta ei ole aiemmin koettu. Etätyöpalavereihin piti tottua ja kesti aikansa, ennen kuin uusi tapa muuttui normaaliksi.

”Mun oli pakko matkustaa, vaikka kaikki oli ihan kiinni mut mulla oli silti lupa matkustaa, esimerkiksi jouduin laivalla menee Ruotsiin ja siellä laivalla ei ollu ketään muita ku minä ja sitte rekkakuskit.”

”Ennen koronaa lähettiin tosi nopeella varotusajalla reissuun ja niinku tosi pienellä kynnyksellä niin siks oli vähän outoa, että sitten kaikki vaan loppu ihan yhtäkkiä. Kaikki reissut korvattiin teams-palavereilla.”

”Meillä onneks Zoom oli jo tuttu ennen tätä koronaa niin se oli sit sellanen niinku luonnollinen siirtymä alkaa sit käyttää sitä sitte joka päivä ja sen kautta sitte hoitamaa asioita.”

5.4 Yritysten liikematkat Covid-19 pandemian jälkeen

Neljännessä haastattelukysymyksessä kysyttiin millaisia muutoksia yritysten liikematkat ovat kokeneet pandemian jälkeen. Covid-19 pandemian jälkeiseltä ajalta on yrityksillä paljon erilaisia kokemuksia. Ulkomaihin suuntautuvat liikematkat eivät ole palautuneet samalle tasolle kuin ennen pandemiaa. Ainoastaan yhdessä yrityksessä liikematkat ovat jo samalla tasolla kuin ennen pandemiaa sekä kotimaan että ulkomaiden liikematkustuksessa. Kotimaan liikematkustaminen on palautunut yrityksissä jo lähes samalle tasolle, kuin ennen pandemiaa.

Etäpalaverien takia lähes jokaisessa yrityksessä on erityisesti lyhytkestoisemmat liikematkat jääneet pois, koska yrityksissä on huomattu, että ne pystytään kustannustehokkaammin hoitamaan etänä. Muutama yritys painotti erityisesti, että lyhyet liikematkat kannattaa hoitaa etänä, koska yritys säästää paljon aikaa sekä rahaa. Lähes kaikista yrityksistä painotetaan, että etäpalavereja osataan hyödyntää oikealla tavalla ja on todettu, että matkustamiseen käytettävä työaika voidaan nyt mieluummin hyödyntää työntekoon.

”Nyt sit koronan jälkeen niin ihan samalla lailla se menee suunnilleen kuin ennen koronaa et paljon joutuu viel menee liikematkoille mut nyt tullu viel enemmän sit Suomen matkoja.”

”Mä lentelen tätä Oulun ja Helsingin väliä ja tässä on vielä aika tiheä lentoverkosto vaikka se on tippunut sen koronan takia. Oulun korkeudelta ainoa järkevä tapa matkustaa Helsinkiin tällä hetkellä päiväreissuille varsinkin työn puolesta on niinku lentäminen.”

”Kyllä meillä on iha siis huomattavasti vähemmän ulkomaan matkoja ku ennen koronaa. Aiemmat kokoukset mitkä hoidettiin niinku liikematkoina on nyt sit useiden tuntien pitusia teamsissa hoidettavia workshoppeja.”

Yrityksillä ja työntekijöillä on ollut sopeutumista uuteen tilanteeseen ja uusiin haasteisiin, joita pandemia on tuonut. Yritykset, jotka ovat jo ennen pandemiaa käyttäneet paljon etäpalavereja oli helpompaa siirtyä hyödyntämään täysipäiväisesti etäpalavereja ja korvaamaan liikematkoja etänä, kun taas yritykset, joissa ei ole aiemmin hyödynnetty etäpalavereja siirtyminen niihin tuntui hankalammalta.

Puhetta herätti myös liikematkojen turvallisuus pandemian jälkeen. Pandemia aiheutti hengitystieinfektiosairautta, joka saattoi olla osalle potilaista vakava sairaus. Näin yritykset halusivat pohtia turvallisia tapoja matkustaa liikematkoja, joissa turvallisuus ja terveys on myös huomioitu.

5.5 Vastuullisuus yritysten liikematkoissa

Haastattelun viimeisessä eli viidennessä kysymyksessä selvitettiin, että näkykö vastuullisuus yritysten liikematkoissa. Kaikki 8 haastateltavaa kokivat, että vastuullisuus on tärkeä osa liikematkustamista ja osa toivoi, että sen pitäisi näkyä vielä enemmän käytännössä, kun liikematkoja suunnitellaan. Vastuullisuuden toivotaan näkyvän paremmin myös matkustuksen aikana. Ennen liikematkkaa yritykset toivovat, että vastuullisuus näkyisi matkojen suunnittelussa, kuten suosimalla suoria lentoyhteyksiä, suunnittelemalla ajoreitit viisaasti välttämällä turhaa edestakaista ajoa ja suosimalla esimerkiksi sähkö- ja hybridautoja. Liikematkan aikana vastuullisuutta toivotaan näkyvän esimerkiksi vastuullisissa majoitusvalinnoissa, hyödyntämällä kohteen julkista liikennettä tai yhteiskuljetuksia sekä suosimalla paikallisia yrityksiä.

Vastuullisuusajattelu on näkynyt osassa yrityksissä jo ennen pandemiaa, ja osalla yrityksistä vastuullisuusajattelu on korostunut entisestään pandemian jälkeen. Ennen pandemiaa vastuullisuus on näkynyt muutamissa yrityksissä. Kaikissa yrityksissä vastuullisuutta on alettu pohtimaan enemmän pandemian jälkeen, ja muutamissa yrityksissä vastuullisuus on korostunut merkittävästi pandemian jälkeen.

Ainoastaan muutamassa yrityksessä on käytössä liikematkoihin suunniteltu vastuullisuusohjelma. Missään muissa yrityksissä vastuullisuusohjelmaa ei ole käytössä tai haastateltava ei ollut kuullut siitä. Vain muutamassa yrityksessä on käytössä selkeät ohjeet liittyen liikematkustamiseen, joka koskee liikematkojen kestoja, yöpymisiä sekä kulkuvälineitä.

”Meillä ei suoranaisesti vastuullisuusohjelmaa ole, sillä nimikkeellä, mutta meillähän on ollu jo ennen koronaa niinku työehtosopimukseen ohjeistettu se, että ensisijainen liikkumismuoto on joukkoliikenne eli se on jo ollu ennen koronaa, sitä ei oo muutettu tässä ajassa eikä se oo koronan aikaan tai koronan jälkeenkään muuttunu mihinkään.”

”Vastuullisuus näkyy silleen, että harkitaan oikeesti onko sinne matkalle välttämätöntä lähteä, vai voiko sen hoitaa vaikka etänä. Käytetään vähän niinku ”tarvehankinta”-termiä, eli saavutetaanko sillä matkalla oikeesti semmone merkittävä etu verrattuna esimerkiksi etäpalaveriin.”

”Meillä aletaan tosi paljon siirtämään työsuhteita hybridi- ja sähköautoihin. Sit on kans tietty sellanen juttu kun yritysten maine, että kyllä yhä suurin osa asiakkaistakin arvostaa sellasia yrityksiä, missä vastuullisuus ja kestävä kehitys näkyy.”

Vastuullisuutta pidetään tärkeänä ja ajankohtaisena ilmiönä, johon haluttaisiin kiinnittää enemmän huomiota. Osa haastateltavista kuulosti hieman jopa häpeällisiltä, kun puhuimme liikematkojen vastuullisuudesta. Moni haastateltava koki, että vastuullisuus on tärkeää ja siitä pitäisi puhua

enemmän, mutta se on jäänyt hieman taka-alalle koronavuosien jälkeen. Yksi yrityksistä painotti hyvin, että jopa yrityksen maine saattaa parantua sen myötä, kuinka hyvin yrityksissä seurataan vastuullisuutta ja kuinka hyvin se näkyy yrityksen omassa toiminnassa.

Haastattelussa kysyttiin myös mielipiteitä liikematkojen tulevaisuudesta. Lähes kaikki yritykset olivat sitä mieltä, että liikematkat eivät tule ikinä palautumaan samalle tasolle kuin ennen pandemiaa. Ainoastaan yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että heidän yrityksensä tulee ylittämään liikematkojen määrät tulevaisuudessa verrattuna pandemiaa edeltävää aikaa.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyön pääongelmana oli tutkia, miten liikematkustaminen on muuttunut Covid-19 pandemian myötä. Tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet liikematkustuksen muuttumiseen ja miten pandemia on muuttanut liikematkustamista globaalisti. Alaongelmina on, miten liikematkustuksessa näkyy vastuullisuus sekä onko liikematkustaminen enää välttämätöntä Covid-19 pandemian jälkeen, vai voiko liikematkoja hoitaa esimerkiksi etänä.

6.1 Johtopäätökset

Covid-19 pandemia muutti perusteellisesti liikematkustamisen dynamiikkaa. Osa yrityksistä ei ole vielä palautunut samalle tasolle liikematkoissa kuin ennen pandemiaa. Etäpalaverit ovat yhä suosittuja yritysten käytössä, koska ne ovat kustannustehokkaampia, kuin itse liikematkat. Etäpalaverit säästävät sekä työntekijöiden aikaa että yrityksen rahaa. Tämä on yksi tärkeimmistä syistä, minkä takia yritykset ovat jatkaneet etäpalaverien käyttöä, ja etäpalaverien hyödyt ovat selkeästi vähentäneet tarvetta fyysiseen liikematkustamiseen.

Haastattelujen tuloksista käy ilmi, että Suomesta tehty ulkomaan liikematkat ovat selkeästi vähentyneet pandemian jälkeen ja liikematkoja korvataan pitkälti yhä etäpalaverien avulla. Kotimaan liikematkat ovat kuitenkin palautuneet samalle tasolle kuin ennen Covid-19 pandemiaa. Liikematkoista huolimatta yritykset hyödyntävät vieläkin päivittäin pandemian aikana käytettyjä menetelmiä, ja uudet tavat ovat selkeästi tulleet jäädäkseen. Tuloksista ilmenee myös se, että liikematkojen vastuullisuutta halutaan pohtia entistä enemmän. Covid-19 pandemia vähensi liikematkustamista, mutta se toi yrityksille myös uuden näkökulman pohtia liikematkustamista vastuullisemman matkailun kannalta. Vastuullista liikematkailua pidetään tärkeänä asiana, ja ympäristötietoisuutta sekä kestävä kehityksen korostumista liikematkustamisessa ovat asioita, joita yritykset haluavat pohtia ja niihin halutaan kiinnittää entistä enemmän huomiota. Vastuullisuutta halutaan kehittää etenkin liikennevälineiden valinnassa, kuten hyödyntämällä kotimaan liikematkoissa joukkoliikennettä tai vaihtamalla tavallisen auton sähkö- tai hybridiautoon. Kansainvälisissä liikematkoissa toivotaan huomioivan entistä paremmin suorat lentoyhteydet kohteeseen, majoittumalla vastuullisesti ja ekologisesti ja suosimalla paikallista taloutta.

Liikematkailua ei enää pidetä välttämättömänä, koska monet liikematkat pystytään korvaamaan etäpalavereilla. Liikematkalle ei enää lähdetä yhtä herkästi kuin ennen, esimerkiksi vain yhden tapaamisen tai kokouksen takia. Matkojen tehokkuus pyritään maksimoimaan, jotta liikematkat olisivat kustannustehokkaita. Yrityksissä on huomattu, että matkustaminen vie reilusti aikaa tuottavalta työltä. On myös huomattu, että liikematkat eivät ole välttämättömiä työnteon kannalta, vaan työtä pystyy tekemään myös etänä lähes missä vaan ja milloin vaan.

Covid-19 pandemia muutti liikematkustamista, koska matkustaminen loppui monien rajoitusten ja maahanpääsyaatimusten takia. Moni valtio sulki rajansa, jolloin matkustajat eivät päässeet vierailemaan matkakohteissa. Myös erilaiset terveys- ja turvallisuusmääritykset rajoittivat liikematkustamista. Näiden kaikkien asioiden myötä liikematkustaminen väheni huomattavasti. Yrityksien oli välttämätöntä kehittää uusia tapoja korvata aiemmin tehdyt liikematkat. Suositummaksi tavata korvata liikematkat oli tavata kollegoja etäpalaverien avulla, kuten Microsoft Teams ja Zoom:in välityksellä.

Kun huomattiin, että liikematkat pystytään helposti ja vaivattomasti hoitamaan myös etäpalaverien välityksellä, oli niin sanottu ”uusi normaali” syntynyt. Nämä tekijät ovat vaikuttaneet liikematkustamista merkittävästi ja ne jatkavat vaikuttamistaan myös tulevaisuudessa.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusta voidaan pitää luotettavana, kun tutkimusta lukevat henkilöt hyväksyvät tutkimuksen tulokset tosiksi ja luottavat siihen, että tutkimuksessa käytetty aineisto on kerätty asianmukaisesti ja analysoitu asiallisesti ja luottavaisesti. Lukijoiden pitää olla vakuuttuneita siitä, että tutkimuksessa käsitellyt asiat ovat todenmukaisia ja niiden kuvaus on tehty huolellisesti ja asianmukaisesti. (Puusa & Juuti 2020, alaluku V.)

Tätä tutkimusta voidaan pitää luotettavana, sillä tutkimukseen osallistuneet haastateltavat valittiin sillä perusteella, että heiltä saa luotettavia ja paikkaansa pitäviä vastauksia tutkimuksen kysymyksiin liittyen. Haastateltavien taustoja selvitettiin etukäteen, jotta voitaisiin olla varmoja, että he ovat sopivaa kohderyhmää tutkimusta varten. Sopivaksi kohderyhmäksi päättyi ne yritykset, joissa on ollut liikematkvoja ennen Covid-19 pandemiaa. Tämän tutkimuksen tuloksiin on lisätty myös haastateltavien suoria lainauksia, jotta tutkimus olisi luotettavampi. Haastattelujen aikana haastatteluympäristöstä tehtiin rauhallinen ilman ylimääräisiä häiriötekijöitä. Tämän lisäksi jokainen haastattelu äänitettiin, jotta tutkimuksesta saataisiin entistä luotettavampi.

6.3 Kehittämisen- ja jatkotutkimusehdotukset

Liikematkustamisen muuttumista ja kehittymistä Covid-19 pandemian jälkeen voi tutkia vielä laajalti erilaisista näkökulmista. Tutkimusta voi laajentaa koskemaan yrityksiä kansainvälisesti, esimerkiksi vertaillen miten eri maissa sijaitsevat yritykset ovat sopeutuneet ja muuttaneet liikematkustamistaan pandemian jälkeen. Myös pitkällä aikavälillä erilaisten vaikutusten seuranta voi olla mielenkiintoinen tapa tutkia aihetta lisää. Pitkällä aikavälillä voisi tutkia, pysyykö samat muutokset ennallaan, vai muuttuuko liikematkustamisen tavat, esimerkiksi palaavatko yritykset aikanaan takaisin pandemiaa edeltäviin käytäntöihin. Liikematkustamisen muuttumista voi myös vertailla koskemaan eri toimialoja, esimerkiksi miten liikematkustus on muuttunut pandemian

jälkeen eri toimialoilla ja miten toimialakohtaiset erot vaikuttavat yritysten matkustuskäytäntöihin. Myös teknologia kehittyi koko ajan, eli jatkotutkimuksen voi tehdä teknologian vaikutuksesta, eli miten teknologian käyttö liikematkustamisessa on kehittynyt pandemian jälkeen. Liikematkustus on aiheena mielenkiintoinen, ja Covid-19 pandemia on melko tuore aihe, joten näistä kahdesta aiheesta saa tehtyä monia erilaisia ja mielenkiintoisia tutkimuksia tulevaisuudessa.

6.4 Oma oppiminen

Opinnäytetyön tekeminen oli opettavainen, mutta melko raskas projekti. Opinnäytetyö vaatii muun muassa sinnikkyyttä, ajanhallintaa ja itsekuria. En ole aikaisemmin kirjoittanut näin pitkää raporttia, joten aluksi hieman jännitti, että kuinka tulen selviytymään pitkästä kirjoittamisprosessista ja tutkimuksen laatimisesta. Opinnäytetyön kirjoittamisen ohella tein lisäksi osa-aikaisena töitä. Työn ja opinnäytetyön yhdistäminen oli melko raskasta ja haastavaa ajoittain, etenkin kun tekemäni työ on vuorotyötä. Työhön ja kirjoittamiseen täytyi löytää sopiva tasapaino, jotta molempia olisi mielekästä tehdä. Opinnäytetyön prosessi eteni loppujen lopuksi hyvin, ja olen tyytyväinen siihen, että sain aikataulussa kirjoitettua tietoperustan sekä tehtyä laadullisen tutkimuksen. Alusta asti minulla on ollut visiona pitää työni mahdollisimman yksinkertaisena, mutta selkeänä.

Opin, että aikatauluttaminen on hyvin tärkeää opinnäytetyöprosessissa ja aikataulua kannattaa noudattaa. Opinnäytetyö vaatii säännöllistä työskentelyä ja aikataulun noudattamista. Opin, että aikataulu kannattaa pitää myös sopivan realistisena. Mikäli aikataulua ei pystynyt noudattamaan, tuli sitä muuttaa niin, että aikaa ja jaksamista löytyi sekä opinnäytetyölle, työn tekoon ja vapaa-ajalle. Minulle toimi parhaiten sellainen aikataulu, että minulla oli viikossa myös vähintään 1–2 vapaapäivää, jolloin en kirjoittanut lainkaan opinnäytetyötä. Huomasin opinnäytetyön kirjoittamisen aikana, että vapaa-aika, lepääminen ja rentoutuminen ovat myös tärkeitä asioita ja niistä tulee huolehtia, jotta kirjoittaminen säilyy mielekkäänä ja motivaatio opinnäytetyöhön säilyy. Jos kirjoittaminen ei sujunut, kannatti pitää tauko ja tehdä jotain muuta, ja näin sain myöhemmin lisää motivaatiota kirjoittamiseen. Sain melko hyvin pidettyä kiinni laatimastani aikataulustani, ainoastaan yhden viikon olin kipeänä, jolloin en jaksanut kirjoittaa, mutta otin aikataulun kiinni taas seuraavalla viikolla. Prosessin aikana ei onneksi ilmennyt isoja ongelmia, ainoastaan yhden haastateltavan kanssa oli hankalaa sopia haastattelu-aika, mutta opin, että kannattaa pysyä itse rauhallisena ja määrätietoisena.

Kriittinen lähteiden käyttö on myös yksi tärkeä aihe, jossa kehityin opinnäytetyöprosessin aikana. On tärkeää, että erilaisia lähteitä käytetään asianmukaisesti, kriittisesti ja harkiten opinnäytetyössä. Mielestäni kehityin paremmaksi lähteiden käyttäjäksi opinnäytetyön aikana. Netistä löytää hyvin paljon erilaisia lähteitä ja nettisivuja, joten lähteiden käytössä täytyi olla tarkkana. Huomasin, että kehityin myös paremmaksi lähteiden viittaamisessa, ja opin kuinka lähteet merkitään

lähdeluettelo on oikeaoppisesti. Oikeaoppinen lähteiden viittaaminen on myös tärkeä osa opinnäytetyötä. Lähteiden käytössä opin myös sen, että lähteet kannattaa aina heti merkitä ylös, kun niistä kirjoittaa opinnäytetyöhön. Muuten unohtaa nopeasti, mistä lähde on ja milloin sen on lukenut.

Opin paljon uutta laadullisen tutkimuksen toteuttamisesta. Kehityin erilaisissa tutkimustaidoissa, kuten miten suunnitellaan, toteutetaan ja esitetään tutkimus, miten laaditaan tutkimuskysymyksiä ja miten aineisto kannattaa kerätä. Opin myös haastattelutaitoja, kuten miten esittää hyviä haastattelukysymyksiä, kuunnella ja analysoida haastateltavien vastauksia. Opin myös, että laadullisen tutkimuksen analyysi vaatii kriittistä ajattelua sekä kykyä tunnistaa haastatteluaineistoista erilaisia teemoja.

Haastavinta opinnäytetyön kirjoittamisessa oli laadullisen tutkimuksen laatiminen. Aluksi tuntui hieman haastavalta asettua itse haastattelijan rooliin, mutta tutkimuksen toteuttaminen oli todella opettavainen ja mielenkiintoinen kokemus. Pidän tutkimus- ja haastattelutaitoja tärkeinä taitoina, ja näistä on varmasti hyötyä tulevaisuudessa. Myös viestintä- ja kirjoitustaidot ovat kehittyneet opinnäytetyöprosessin aikana, ja ne ovat keskeisiä osia ammatillisesta kehityksestäni.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi on ollut hieman raskas, mutta antoisa. Opinnäytetyön laatiminen opetti minulle paljon erilaisia asioita ja kehityin kirjoitustaidoissa, kielen käytössä, kriittisessä ajattelussa sekä lähteiden käytössä. Näistä kaikista taidoista on varmasti hyötyä tulevaisuuden uralla ja työelämässä.

Lähteet

American Hotel & Lodging association. Lodging Industry Trends 2015. Luettavissa:

https://www.ahla.com/sites/default/files/Lodging_Industry_Trends_2015.pdf. Luettu 28.8.2023.

Ammattiliitto Pro. s.a. Työmatka. Luettavissa: <https://proliitto.fi/fi/tyoelaman-tietopankki/tyomatka#ddeb967b>.

Luettu 16.8.2023.

Amsler, S. 2023. Bleisure travel explained: Everything you need to know. Luettavissa:

<https://www.techtarget.com/whatis/feature/Bleisure-travel-explained-Everything-you-need-to-know>.

Luettu 20.9.2023.

Behsudi, A. 2020. Tourism-dependent economies are among those harmed the most by the

pandemic. Luettavissa: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2020/12/impact-of-the-pandemic-on-tourism-behsudi>. Luettu 15.10.2023.

Bogwasi, T. s.a. The Importance of Tourism on Economies and Businesses. Luettavissa:

<https://www.brimco.io/travel-tourism/the-importance-of-tourism-on-economies-and-businesses/>.

Luettu 27.9.2023.

Cvent Blogs. 6.4.2023. What is business travel? Importance and Types. Luettavissa:

<https://www.cvent.com/en/blog/events/business-travel>. Luettu 15.9.2023.

CWT. s.a. Liikematkustaja matkustaa mielellään. Luettavissa:

<https://www.mycwt.com/fi/fi/connect/liikematkustaja-matkustaa-mielellaan/>. Luettu 19.9.2023.

Finavia. s.a. Lentoliikenne ja ilmasto. Luettavissa: [https://www.finavia.fi/fi/lentoliikenne-ja-](https://www.finavia.fi/fi/lentoliikenne-ja-ilmasto?navref=paragraph&id=)

[ilmasto?navref=paragraph&id=](https://www.finavia.fi/fi/lentoliikenne-ja-ilmasto?navref=paragraph&id=). Luettu 12.9.2023.

Finnair. 2022. Venäjän ilmatilan kiertäminen: oikopolulta kiertotielle. Luettavissa:

<https://www.finnair.com/fi-fi/bluewings/finnairin-maailma/venäjän-ilmatilan-kiertäminen--oikopolulta-kiertotielle-2553854>. Luettu 16.8.2023.

Flynn, J. Zippia. 2023. 25+ essential business travel statistics (2023): How much do companies

spend on business travel. Luettavissa: <https://www.zippia.com/advice/business-travel-statistics/>.

Luettu 5.9.2023.

Forgeard, V. 2023. Pros and Cond of Business Travel. Luettavissa: [https://brilliantio.com/is-](https://brilliantio.com/is-business-travel-fun/)

[business-travel-fun/](https://brilliantio.com/is-business-travel-fun/). Luettu 14.9.2023.

Global Business Travel Association (GBTA). 2021. Business Travel: Full recovery expected by 2025. Luettavissa: <https://www.gbta.org/business-travel-full-recovery-expected-by-2025/>. Luettu 10.11.2023.

Global Business Travel Association (GBTA). 2023. Global Business Travel Forecast 2023: Bookings, Spending and Optimism on the Upswing, GBTA Poll Shows. Luettavissa: <https://www.gbta.org/global-business-travel-forecast-2023-bookings-spending-and-optimism-on-the-upswing-gbta-poll-shows/>. Luettu 16.8.2023.

Hayes, M. s.a. Business travel: a brief history. Luettavissa: <https://www.minaal.com/en-eu/blogs/articles/business-travel-a-brief-history>. Luettu 20.9.2023.

Historianet. 2022. Silkkitie yhdisti idän ja lännen. Luettavissa: <https://historianet.fi/yhteiskunta/kauppa/silkkitie-yhdisti-idan-ja-lannen>. Luettu 31.8.2023.

JTB Business Travel. 2021. Business vs. Leisure Travel: Key Differences and Considerations. Luettavissa: <https://jtbbusinesstravel.com/business-vs-leisure-travel/>. Luettu 15.9.2023.

Kartta.com. s.a. Kellonajat ja aikaerot. Luettavissa: <https://kartta.com/kellonajat-ja-aikaerot/>. Luettu 25.8.2023.

Kesler, M. 2014. Tiedekilpailu – onnistumisia, motivaatiota ja palautetta. Vinkkejä ja ideoita kilpailutyön ohjaukseen ja kilpailun osallistumiseen. Kehittämiskeskus Opinkirjo. Helsinki. Luettu 2.10.2023.

Lapidus, G. s.a. 2000-2020: The events that shaped two decades of travel. Luettavissa: <https://www.eshores.co.uk/news/2000-2020-the-events-that-shaped-two-decades-of-travel/>. Luettu 10.11.2023.

Lavanchy, D. 2018. Understanding the difference between business and leisure travelers. Luettavissa: <https://www.gbnews.ch/understanding-the-difference-between-business-and-leisure-travellers/>. Luettu 15.9.2023.

Luke O'neill. Tech Target. s.a. Microsoft Teams. Luettavissa: <https://www.techtarget.com/searchunifiedcommunications/definition/Microsoft-Teams>. Luettu 4.9.2023.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa Ry. s.a. Matkailun merkitys kansantaloudelle. Luettavissa: <https://www.mara.fi/toimiala/alan-merkitys-kansantaloudelle.html>. Luettu 14.8.2023.

Muotio, L. 2022. Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä. Luettavissa:

<http://www.muotoilu.info/index.php/tutkiva-muotoilu/menetelmat/teemahaastattelu-tutkimusmenetelmana/>. Luettu 2.10.2023.

Opintokeskus Sivis. s.a. Verkkoneuvottelutyökalu Zoom. Luettavissa: [https://www.ok-](https://www.ok-sivis.fi/jasenpalvelut/verkkokoulutuspalvelut/verkkokoulutuksen-tyokalut-ja-valineet/verkkoneuvottelutyokalu-zoom.html)

[sivis.fi/jasenpalvelut/verkkokoulutuspalvelut/verkkokoulutuksen-tyokalut-ja-valineet/verkkoneuvottelutyokalu-zoom.html](https://www.ok-sivis.fi/jasenpalvelut/verkkokoulutuspalvelut/verkkokoulutuksen-tyokalut-ja-valineet/verkkoneuvottelutyokalu-zoom.html). Luettu 15.8.2023.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus. Helsinki.

Ritalahti, J. 7.2.2023. Vastuullinen liikematkustus. Suomen matkailualan liiton blogi. Luettavissa:

<https://www.smal.fi/fi/Blogi/Vastuullinen-liikematkustus>. Luettu 15.8.2023.

Ruokonen, N. 10.2.2021. Puheenvuoro: Miten liikematkustuksesta saadaan vastuullista?

Matkaviikko kustannus. Luettavissa: <https://matkaviikko.fi/puheenvuoro-miten-liikematkustuksesta-saadaan-vastuullista/>. Luettu 2.9.2023.

Suomen ympäristökeskus. 2019. Pääosa suomalaisten lentämisestä on ulkomaille kohdistuvaa

vapaa-ajan matkailua. Luettavissa: [https://www.syke.fi/fi-](https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Paaosa-suomalaisten-lentamisesta-on-ulko(48980))

[FI/Ajankohtaista/Paaosa suomalaisten lentamisesta on ulko\(48980\)](https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Paaosa-suomalaisten-lentamisesta-on-ulko(48980)). Luettu 3.9.2023.

Swarbrooke, J. & Horner, S. 2001. Business Travel and Tourism. The Bath Press. Oxford.

Talouselämä. 2021. Liikematkailun uusi normaali koronan jälkeen: Varautumista kaikkeen mahdolliseen, mikä voi mennä pieleen. Luettavissa:

[https://www.talouselama.fi/uutiset/liikematkailun-uusi-normaali-koronan-jalkeen-varautumista-](https://www.talouselama.fi/uutiset/liikematkailun-uusi-normaali-koronan-jalkeen-varautumista-kaikkeen-mahdolliseen-mika-voi-menna-pieleen/e76f11f7-2f6a-450e-b90c-c1a39e91d0d3)

[kaikkeen-mahdolliseen-mika-voi-menna-pieleen/e76f11f7-2f6a-450e-b90c-c1a39e91d0d3](https://www.talouselama.fi/uutiset/liikematkailun-uusi-normaali-koronan-jalkeen-varautumista-kaikkeen-mahdolliseen-mika-voi-menna-pieleen/e76f11f7-2f6a-450e-b90c-c1a39e91d0d3). Luettu 23.8.2023.

Terveyskirjasto. 2023. Koronavirus (SARS-CoV-2, COVID-19). Luettavissa:

<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01257>. Luettu 21.8.2023.

Tilastokeskus. 2022. Pandemia pudotti matkailukysyntää 6,6 miljardilla ja vei alalta 25 000 työllistä.

Luettavissa: <https://www.stat.fi/uutinen/pandemia-pudotti-matkailukysyntaa-66-miljardilla-ja-vei-alalta-25-000-tyollista>. Luettu 21.8.2023.

TMC Finder. s.a. What is Business Travel? Luettavissa: [https://tmcfinder.com/what-is-business-](https://tmcfinder.com/what-is-business-travel/)

[travel/](https://tmcfinder.com/what-is-business-travel/). Luettu 16.8.2023.

TravelPerk. 2022. What is the average cost of business travel? Luettavissa:

<https://www.travelperk.com/blog/average-cost-of-business-travel/>. Luettu 10.11.2023.

TravelPulse. 2020. Report: Companies Spend \$111.7 Billion Annually on Business Travel.

Luettavissa: <https://www.travelpulse.com/news/business-travel/report-companies-spend-111-7-billion-annually-on-business-travel>. Luettu 23.8.2023.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi. Helsinki. E-kirja. Luettu 2.10.2023.

Ulkoministeriö. 2021. Koronan vaikutukset matkustamiseen. Luettavissa:

https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/koronan-vaikutukset-matkustamiseen. Luettu 22.8.2023.

Ulkoministeriö. s.a. Venäjän hyökkäys Ukraina. Luettavissa: <https://um.fi/venajan-hyokkays-ukrainaan>. Luettu 16.8.2023.

UNWTO. s.a. Glossary of tourism terms. Luettavissa: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms#B>. Luettu 26.9.2023.

Uusi Suomi. 2021. Liikematkat palautuvat – ”Matkustus tulee muuttumaan”. Luettavissa:

<https://www.uusisuomi.fi/uutiset/liikematkat-palautuvat-matkustus-tulee-muuttumaan/a0bedb92-4de7-4aee-88d6-a09eab21264a>. Luettu 23.8.2023.

Vattenfall. s.a. Sähkölentokoneet ovat tulevaisuuden siivekkäitä busseja. Luettavissa:

<https://www.vattenfall.fi/fokuksessa/innovaatiot/sahkolentokoneet-ovat-tulevaisuuden-siivekkaita-busseja/>. Luettu 12.9.2023.

Verhelä, P. 2000. Liikematkailu. Oy Edita Ab. Helsinki.

Visit Finland. s.a. Vastuullinen matkailu. Luettavissa: <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinen-matkailu#stored>. Luettu 18.10.2023.

White, J., Kershaw, G. & Mokass, M. Travel Perk. 2021. Traveling in a post-COVID world: what to expect. Luettavissa: <https://www.travelperk.com/blog/traveling-in-a-post-covid-world-what-to-expect/>. Luettu 4.9.2023.

World Health organization. 2023. With the international public health emergency ending, WHO/Europe launches its transition plan for COVID-19. Luettavissa:

<https://www.who.int/europe/news/item/12-06-2023-with-the-international-public-health-emergency-ending--who-europe-launches-its-transition-plan-for-covid-19>. Luettu 20.10.2023.

World Economic Forum. 2021. Business travel won't be more sustainable post-COVID unless companies take action. Luettavissa: <https://www.weforum.org/agenda/2021/09/business-travel-wont-be-more-sustainable-post-covid-unless-companies-take-action>. Luettu 22.8.2023.

World Economic Forum. 2022. This is the impact of COVID-19 on the travel sector. Luettavissa: <https://www.weforum.org/agenda/2022/01/global-travel-tourism-pandemic-covid-19/>. Luettu 22.8.2023.

Yle uutiset. 2021. Bisnesmatkustaminen ei koskaan palaa ennalleen, sanovat suuryritykset – etänä hoidetaan nyt jopa huoltoja, laitetestejä ja asennuksia. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-12118303>. Luettu 23.8.2023.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukutsu

Hei!

Olen Julia Vuorela ja opiskelen viimeistä vuotta Haaga-Helian ammattikorkeakoulussa Restonomiksi. Tällä hetkellä kirjoitan opinnäytetyötä, jonka aiheena on Liikematkailun muuttuminen Covid-19 pandemian jälkeen. Olisiko sinulla aikaa lyhyeen haastatteluun ja vastata muutamaan kysymykseen liittyen liikematkustamiseen teidän yrityksessänne? Aiheena on millaista liikematkailu on ollut ennen pandemiaa, pandemian aikana ja pandemian jälkeen. Lisäksi haastattelussa käsittelen hieman vastuullisuusasioita. Haastattelun kesto on arviolta noin 15-30 minuuttia. Haastattelu toteutetaan Teamsin välityksellä. Opinnäytetyössäni en käytä yritysten tai henkilöiden nimiä, mutta arvostaisin suuresti, jos saan kuitenkin nauhoittaa haastattelun.

Kiitos jo etukäteen, tästä on minulle suuri apu!

Hyvää loppuviikkoa ja toivottavasti nähdään pian haastattelun parissa!

Ystävällisin terveisin,

Julia Vuorela

Haaga-Helian ammattikorkeakoulu

Liite 2. Haastattelurunko

perustiedot:

- oma nimi, yritys missä työskentelet, titteli? kauanko olet työskennellyt kyseisessä yrityksessä? matkustako sinä liikematkvoja vai joku muu teidän yrityksessänne?

ennen pandemiaa:

- kuinka paljon työmatkailua oli teidän yrityksessänne ennen pandemiaa? millaista työmatkailua se oli (kotimaa/ulkomaat, matkojen kesto)?
- kuinka paljon ko. henkilö matkusti työasioissa ennen pandemiaa?

pandemian aikana:

- kuinka liikematkustamisen tilanne muuttui yrityksessänne pandemian aikana? (loppuiko kokonaan vai jatkuiko osittain?)

pandemian jälkeen:

- millainen tilanne on nyt yrityksenne/sinun liikematkailussa nyt pandemian jälkeen? onko liikematkailun määrä palautunut ennalleen vai vähentynyt pandemian jälkeen?
- miten liikematkailu on muuttunut pandemian jälkeen (teams, zoom, määrät, kohteet, pituudet jne)
- onko matkustusmäärät samat kuin ennen pandemiaa vai vähentynyt xx?
- miten luulet liikematkailun muuttuvan tavoissa ja määrissä tulevaisuudessa?

vastuullisuus:

- onko yrityksessänne käytössä työmatkustamiseen kehitettyä vastuullisuus ohjelmaa?
- miten vastuullisuusajattelu näkyy käytännössä liikematkustuksessa?
- onko vastuullisuus muuttunut pandemian jälkeen?